

УДК [373.3.091.33:783.8]:271.2–752

Ольга МАЙБА

кандидат педагогічних наук
кафедри теорії і методики музичної освіти та хореографії
Мелітопольського державного педагогічного
університету імені Б. Хмельницького
м. Мелітополь, Україна
e-mail: olhamaiba@ukr.net

ГУМАНІСТИЧНИЙ ПІДХІД У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ДОШКІЛЬНИХ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДАХ

У статті актуалізовано гуманістичний підхід у процесі вокально-хорового навчання в умовах дошкільних освітніх закладах. В сучасних умовах гуманістичні принципи навчання і виховання стали одними з найважливіших ціннісних пріоритетів сучасної вітчизняної науки і освіти. Гуманістичний підхід у вокально-хоровому навчанні забезпечив спрямування педагогічного процесу на інтереси та потреби дошкільнят. Розглядаючи гуманістичний підхід у вокально-хоровому навчанні в умовах дошкільних освітніх закладах можна зробити висновок, що у дітей дошкільного віку формуються основні риси характеру, як: рішучість, самостійність, задоволеність, толерантність, активність, ініціативність.

Ключові слова: гуманістичний підхід, вокально-хорове навчання, дошкільні освітні заклади.

Важливий компонент духовного життя є дошкільна освіта, яка відповідає за підготовку дитини до повноцінного функціонування в суспільстві та забезпечує сучасні тенденції для пристосування до певних соціокультурних реалій. Віддзеркалюючи духовний стан суспільства, дошкільна освіта виступає «принциповим фактором його гуманізації» [1], чинником естетичного ставлення до навколишнього світу. В наш час актуалізують проблему оновлення вітчизняної музичної освіти. Саме підготовка фахівців у галузі вокально-хорового мистецтва впливає на відродження національної культури і традицій, формування нового світогляду. Історичний розвиток показує, що якісні зміни в будь-якій сфері людської діяльності пов'язані з усвідомленням попередніх надбань. В сучасних умовах соціально-психологічного та культурного стану суспільства, наслідування досвіду музикантів різних поколінь, осмислення їх громадянської позиції, вивчення методологічних підходів є актуальним завданням. Сьогодні, особливого значення набуває звернення до світової та вітчизняної спадщини, усвідомлення важливості національного коріння, зорієнтованість у професійній діяльності на українські традиції. Прихильники гуманітарного підходу, джерела якого виходять з теорії людських відносин, дотримуються тієї думки, що в сучасних умовах дошкільна освіта нездатна достатньо оперативно реагувати на нові проблеми та потреби і ухвалювати відповідні рішення. Слід зазначити, що великою популярністю позиції цього напряму користуються в Європі. Надаючи вирішальне значення людському чиннику, європейські вчені та педагоги розробляють найширший спектр проблем і аспектів реформування гуманітарного підходу в умовах дошкіль-

них освітніх закладах. Вимоги часу є підставою для створення особистісно-орієнтованої методики навчального процесу, закладеної в гуманістичному підході, який розглядається нами як вміння враховувати всі фактори, що сприятливо впливають на розвиток дошкільника.

Науковці продовжують досліджувати окремі аспекти проблеми формування творчої особистості дітей дошкільного віку засобами музичного мистецтва. Вивчення науково-методичної літератури, передового педагогічного досвіду дошкільної освіти свідчить про певні прогалини щодо гуманістичного підходу вокально-хорового навчання в умовах дошкільних освітніх закладах.

Розглядаючи вокально-хорове мистецтво як «гарант сприйняття світу в його цілісності» (Ю. Борев), вчені-музиканти підкреслюють, що вокально-хорове мистецтво узагальнює багатоміжковий досвід духовного життя (М. Каган, О. Рудницька); збагачує пізнавальні можливості особистості (Л. Виготський).

Предметом теоретико-методичного аналізу інтонаційної природи вокально-хорового мистецтва стали наукові дослідження Б. Асаф'єва, М. Бонфельда, Л. Школяра, Б. Яворського, питанням духовності особистості присвячені праці Л. Виготського, О. Вишневського, В. Медушевського, психологічні аспекти цього феномена розкриті в працях Л. Божович, В. Давидова, В. Петрушина, О. Ковальова. Питання розвитку вокально-хорового мистецтва в історичному аспекті розглядають А. Кречківський, А. Лашенко, А. Мартинюк, І. Мітлицька, Л. Москальова, А. Новицький та ін. Процесуальний характер вокально-хорового мистецтва зумовив особливу увагу, різнобічно висвітлених у працях і сучасних українських вчених-

педагогів Т. Воробкевич, Н. Гуральник, В. Москаленко, О. Щолокової. Проблема вокально-хорового навчання учнів початкових класів висвітлена в наукових працях О. Апраксіної, Л. Гавриленко, І. Гадалової, Д. Огороднова та ін. Сучасні тенденції розвитку дошкільної музичної освіти, зокрема такі як інтеграція вітчизняного вокально-хорового мистецтва в європейський освітній простір, надають суттєві зміни у вищій школі.

З огляду на вищезазначене, мета статті полягає у гуманістичному підході у вокально-хоровому навчанні в умовах дошкільних освітніх закладах.

Духовна культура вокально-хорового мистецтва спрямована на залучення дітей до загальнолюдських культурних цінностей, сприяє розвитку художнього смаку та емоційних проявів дитини, вихованню позитивних форм поведінки та спілкування, формуванню навичок психорегуляції. Навчальний процес дошкільнят вокально-хоровому співу сприяє одночасно виконанню завдань естетичного виховання. Саме в вокально-хоровому мистецтві найбільш повно виявляються духовні та емоційні компоненти, що відкривають перспективи художньо-естетичного творчого розвитку дитини.

Звісно, що провідною формою організації педагогічного процесу з музичного навчання і виховання дітей дошкільного віку є музичне заняття, яке проводиться двічі на тиждень. У ньому поєднані усі види дитячої музичної діяльності: музично-рухова діяльність та елементи хореографічних вправ, гра на дитячих музичних інструментах, музично-дидактичні ігри, слухання музики, а також вокально-хоровий спів. Ці види презентують основні елементи музичної практики людини (музична творчість, виконавство, сприймання) та музичного мистецтва (інструментальне, вокально-хорове, хореографічне). Адже, формують у дитини початкові уявлення, знання про цілісність і різноманіття у мистецтві, навички в усіх видах музичної діяльності. Музичні заняття, на яких порушуються ці питання, мають бути емоційно насиченими, викликати переживання, здивування, захоплення, засмучення чи обурення. Доцільно при цьому звертатися до особистого досвіду дітей дошкільного віку, пропонувати їм згадати і розповісти про хороші вчинки їхніх друзів, знайомих, дорослих

Окреслимо основні завдання музичного навчання і виховання в умовах дошкільних освітніх закладах:

1. Поділ навчальних і виховних завдань, перенесення акценту з виховання музичного керівника на виховання дитини дошкільного віку.

2. Музичне мистецтво не засіб навчання, а джерело і спосіб духовного спілкування.
3. Творчо-образне мислення у музичному мистецтві.
4. Перехід до процесу спільної музичної діяльності дітей дошкільного віку і музичного керівника, через накопичення знань, умінь і навичок.

Залучення дошкільнят до музичної діяльності починається через вокально-хоровий спів, тому що він є найбільш доступним видом музичного мистецтва. І вдосконалення дитини дошкільного віку в цій сфері завжди актуальні. В навчальному процесі вокально-хорового співу дитина формується як особистість, розвивається естетично, і, звичайно, удосконалює свої музичні навички та вміння.

У контексті цих завдань особлива роль відводиться гуманістичному підході у вокально-хоровому навчанні та вихованні. Навчальний процес дітей дошкільного віку вокально-хоровим співом є найточнішим, найдоцільнішим спрямуванням на розвиток духовного світу кожної дитини та здійснюється у контексті загального становлення цілісної особистості шляхом гуманістичного підходу навчання і виховання.

Гуманізм від лат. *humanitas* – «людяність», *humanus* – «людяний», *homo* – «людина» – це філософська та етична позиція, яка надає особливого значення цінності людей та сприяє людям (як індивідуумам, так і групам), і в загальному віддає перевагу критичному мисленню та доказам (раціональним та емпіричним) над прийняттям. У широкому розумінні гуманізм означає готовність допомагати іншим людям, проявляти повагу і турботу до інших.

Гуманістичний підхід навчального процесу став одним з найважливіших ціннісних пріоритетів сучасної дошкільної освіти. Він дає підставу розглядати дитину дошкільного віку як неповторну цілісну особистість, яка здатна робити свідомий та відповідальний вибір у різноманітних життєвих ситуаціях. Під впливом гуманістичного підходу національний дошкільний освітній заклад поступово перетворюється з авторитарного на рівноправну взаємодію дитини та вихователя. Цей процес складний і вимагає часу, але справа прискориться, якщо у вищих навчальних закладах готуватимуть майбутніх фахівців на гуманістичних засадах.

З означених причин виявлення сутності гуманістичного підходу і пов'язаних з ним культурологічного, аксіологічного й особистісно-зорієнтованого підходів є актуальним. Як відомо з педагогіки, принцип гуманізму визначає загальний характер відносин між суб'єктами навчання. У цих

відносинах дитина виступає головною цінністю зі своїм внутрішнім світом, інтересами, потребами, здібностями, можливостями й особливостями. Потрібно зауважити, що велика частина вчених та педагогів дотримується гуманітарної орієнтації. Наприклад, психолог О. Ковальов зазначає реакцію двох типів особистості на зустріч із новим, складним, незвіданим: «Людина сильного типу...швидко і легко пізнає нові обставини і внаслідок цього орієнтується в них, і діє адекватно, так, як цього вимагають умови... Людина слабкого типу лякається нової обстановки, у неї настає гальмування, і вона лише поступово, зникаючи, починає відчувати себе нормально і в цій обстановці» [2].

Необхідність застосування гуманістичного підходу до вокально-хорового навчального процесу зумовлена тим, що перехід вихователя від рецептурної до концептуальної методики навчання вимагає усвідомлення ним основних пріоритетів у своїй діяльності. У зв'язку з цим виникає проблема розуміння вихователя, як реально гуманного вокально-хорового навчання, основними вимогами якого є орієнтація на дитину як головну цінність навчального процесу.

У нашому дослідженні раціональним є звернення до гуманітаризації вокально-хорового навчання дітей дошкільного віку. Адже, як зазначає професор Н. Сегеда: «При гуманітарному підході критерієм усіх речей виступає духовний вимір діяльності особистості, виявом якого є людяність як властивість духовно вільної людини, гуманітарна сутність якої полягає у взаємодії Людини із всесвітом» [3, 371]. Відтак, ефективність гуманістичного підходу у вокально-хоровому навчанні може бути забезпечена тільки всебічним вивченням особистості кожної дитини: її темпераменту, характеру, кола інтересів, рівня інтелектуального розвитку, своєрідності емоційної сфери, специфіки способів спілкування, наявності та характеру художніх потреб, умов побуту дитини, її сім'ї та ін.

Гуманістичний підхід у процесі вокально-хорового навчання дітей дошкільного віку нами розглядається не як риса характеру, а як основна якість особистості, що виражає її ставлення до інших людей. У гуманних відносинах знаходять відображення духовні потреби людини; прагнення бачити в іншій людині друга, брата; жити задля людей; бути задоволеним життям. В. Шарко визначає: «З позицій аксіологічного підходу гуманність включає такі цінності, як: шляхетність, духовна культура, доброта, освіченість, витонченість мови, вихованість» [4, 5]. Гуманізація вокально-хорового навчання передбачає максимальну його індивідуалізацію. Під час фронтального викладу матеріалу вона не можлива, бо даний підхід до засвоєння інформації найбільш

оптимальний для дітей з вербальною пізнавальною стратегією. Гуманістичний підхід утворює уявлення про соціальну, діяльну, творчу сутність дитини як особистості. Визнання особистості як носія культури загальноісторичного розвитку не дає можливості ввести дитину до автомату, що навчається. Гуманістичний підхід в умовах дошкільних освітніх закладах означає орієнтацію в педагогічному процесі на особистість як мету, суб'єкт, результат і головний критерій його ефективності. Він вимагає визнання унікальності дитини дошкільного віку, її інтелектуальної та моральної свободи, права на повагу. У вихованні означеного підходу передбачається розвиток творчого потенціалу дошкільнят.

Гуманістичний підхід у вокально-хоровому навчанні дітей дошкільного віку передбачає, що метою цього процесу повинно бути створення педагогічних умов для формування в дитини цілісного, особистісно-зумовленого образу світу та особистості в ньому. Критеріями гуманістичного підходу у вокально-хоровому навчанні дошкільнят виступають не тільки уявлення про такі моральні якості, як доброзичливість, милосердя, толерантність, порядність, а й практичні дії, вчинки, мотиви. Особливого значення набуває сформованість потреби в спілкуванні, взаємоповазі, самоповазі, співчутті.

Таке розуміння змісту гуманістичного підходу до навчального процесу вокально-хорового співу дозволило нам сформулювати основні вимоги до організації навчального процесу, орієнтованого на реалізацію гуманістичного й особистісно-орієнтованого підходів до навчання, а саме: організація навчального процесу повинна враховувати життєві цілі на національних традиціях дошкільнят. Прилучення дошкільників до вокально-хорового навчання потрібно розпочинати з вивчення культурних цінностей українського народу. Враховуючи вікові особливості дошкільнят, будувати виховну роботу так, щоб успадкування культурних цінностей дошкільниками відбувалося за принципом: від близького до далекого. Тобто, діти мають виховуватися на кращих традиціях сім'ї, свого роду, міста, краю, регіону, країни.

Особливого значення у змісті гуманістичного підходу мають завдання вокально-хорової творчості й емоційне переживання у процесі їх виконання; під час навчального процесу, повинна бути орієнтація на смислоутворювальні структури, розвиток яких у свою чергу повинен бути орієнтованим на формування мотивів до процесу вокально-хорового навчання. Цей процес передбачає перехід від інформаційної когнітивної педагогіки до смислової. З огляду на це, важливо не просто формувати у дошкільнят вокально-хорові знання

та вміння, а домагатися розуміння ними значущості цих знань для своєї життєдіяльності.

Таким чином, гуманістичний підхід у процесі вокально-хорового навчання в умовах дошкільних освітніх закладах розглядається нами як створення сукупності функціональних елементів, дія яких здатна забезпечити у дітей дошкільного віку досягнення результатів у творчій діяльності, необхідних для задоволення потреб: у пізнанні, самоствердженні, комунікації. Гуманістичний підхід забезпечив спрямування педагогічного процесу на інтереси та потреби дошкільнят через вибір засобів для виконання завдань на заняттях вокально-хорового співу, а також виховання свободи творчих дій кожної дитини. Для цього в них формували рішучість, самостійність, толерантність, активність, ініціативність та позбавляли таких рис як невпевненість, тривожність, незадоволеність, агресивність, схильність до цинізму.

Узагальнення результатів аналізу досліджуваної проблеми дає можливість визначити гуманістичний підхід у вокально-хоровому навчанні в умовах дошкільних освітніх закладах та окреслити нові завдання, а саме:

1. Впровадження гуманістичного підходу в навчальний процес вокально-хорового співу.

2. Забезпечення інтересу до вокально-хорового виконавства, як найактивнішої форми співтворчості в мистецтві.
3. Зорієнтованість у вокально-хорової діяльності на українські традиції.

Биокремленні завдання можливі виконані тільки при гуманних відносинах у процесі вокально-хорового навчання в умовах дошкільних освітніх закладах.

Отже, навчальний процес вокально-хорового співу в дітей дошкільного віку сприяє моральному становленню особистості дитини, формуванню етичних уявлень, гуманних почуттів і взаємовідносин, допомагає прищепити повагу до себе та інших людей.

Дошкільнята тільки починають освоювати ази вокально-хорового мистецтва. Ознайомлення з початковими уявленнями та знаннями готує їх до засвоєння демократичних цінностей в подальшому житті. Тому лише гуманітарний підхід у вокально-хоровому навчанні і вихованні здатний сформувати у них основи музичної культури в контексті потреб молоді демократичної України.

Перспективи подальшого дослідження полягають у педагогічних умовах вокально-хорового навчання дітей в умовах дошкільних освітніх закладах.

Список використаних джерел

1. Абдуллин Э. Б. Теория и практика музыкального обучения в общеобразовательной школе. Москва: Просвещение, 1983. 112 с.
2. Ковалев А. Г. Психология личности. Москва: 1970. С.198
3. Сегеда Н. А. Методологічні орієнтири вивчення проблеми гармонізації культурно-освітнього простору майбутнього музиканта-педагога // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2013, № 7 (33). С. 366-376.
4. Шарко В. Д. Нові технології навчання: посіб. для вчителів і студентів. Херсон: Айлант, 2000. 92 с.

References

1. Abdullin, E. B. (1983). *Theory and practice of the musical educating at general school* Moscow: Education. [in Russian].
2. Kovalev, A.G. (1970). *Personality Psychology*. Moscow: Education. [in Russian].
3. Szegeda, N.A. (2013). *Methodological benchmarks for the study of the problem of harmonizing the cultural and educational space of the future musician-teacher*. Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies. [in Ukraine].
4. Sharko, V. D. (2000). *Novi tekhnologii i navchannya: posib. for students and students*. Kherson: Aylant. [in Ukraine].

Ольга Майба. Гуманістический подход в процессе вокально-хорового обучения в условиях дошкольных образовательных учреждениях

В статье актуализирован гуманистический подход в вокально-хоровом обучении в условиях дошкольных образовательных учреждениях. В современных условиях гуманистические принципы обучения и воспитания стали одними из важнейших ценностных приоритетов современной отечественной науки и образования. Гуманистический подход в вокально-хоровом обучении обеспечил направление педагогического процесса на интересы и нужд дошкольников. Рассматривая гуманистический подход в вокально-хоровом обучении в условиях дошкольных образовательных учреждениях можно сделать вывод, что у детей дошкольного возраста формируются основные черты характера, как: решительность, самостоятельность, удовлетворенность, толерантность, активность, инициативность.

Ключевые слова: гуманистический подход, вокально-хоровое обучение, дошкольные образовательные учреждения.

Olha Maiba. Humanistic approach in the process of vocal and choral education in pre-school educational institutions

In the article an actualized humanistic approach in vocal-choral education in pre-school educational institutions. In modern conditions, the humanistic principles of education and education have become one of the most

important value priorities of modern national science and education. They give grounds for considering a child of preschool age as a unique holistic person who is able to make a conscious and responsible choice in a variety of life situations. The necessity of applying the humanistic approach to the organization of the educational process is due to the fact that the transition of the educator from the recipe to the conceptual method of training requires awareness of their main priorities in their activities.

In humane relations reflect the spiritual needs of man; the desire to see in another person a friend, brother; live for the sake of people; be happy with life.

The humanistic approach provided the direction of the pedagogical process to the interests and needs of pre-schoolers through the choice of means for achieving the tasks at vocal choral singing classes, as well as the education of the freedom of creative action of each child. Considering the humanistic approach in vocal and choral education in pre-school educational institutions, one can conclude that the main features of character are formed in preschool children: determination, autonomy, satisfaction, tolerance, activity, initiative.

Key words: humanistic approach, vocal and choral education, pre-school educational institutions.

УДК 378:37.011.3-051+81'233-053.4+004

Ірина МАРДАРОВА

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри дошкільної педагогіки Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна
e-mail: irisska.ika17@gmail.com*

Вероніка БАРАНОВА

*кандидат педагогічних наук,
асистент кафедри теорії і методики дошкільної освіти Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
м. Одеса, Україна
email: nikavlbr@gmail.com*

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО РОЗВИТКУ МОВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ ІКТ

У статті визначені поняття «мовлення», «інформаційно-комунікаційні технології». Проаналізовано ряд умов використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми в умовах закладу дошкільної освіти. Аргументовано, що важливою умовою, яка дозволяє прогнозувати ефективність використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дошкільниками з розвитку мовлення, є ставлення до них педагогічних працівників та їх готовність до здійснення цього процесу. Розглянуто процес підготовки майбутніх вихователів до використання інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерного забезпечення Microsoft Office (Power Point, Publisher), Scratch, Windows Movie Maker, Opera або Internet Explorer тощо) у професійній діяльності, створення дидактичного електронного матеріалу з метою розвитку мовлення дошкільників.

Ключові слова: розвиток мовлення дошкільників, підготовка майбутніх вихователів, інформаційно-комунікаційні технології.

Одним із пріоритетних напрямів освітньо-мовленнєвої діяльності закладів дошкільної освіти є розвиток мовлення дітей дошкільного віку, самостійність у складанні ними розповідей із власного досвіду та за результатами своєї діяльності. Це зумовлено вимогами державних документів (законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти України). Сьогодні стає актуальною проблема здійснення систематичної підготовки майбутніх вихователів до розвитку мовлення дітей дошкільного віку із застосуванням різних інноваційних технологій і методик навчання.

Загалом, у педагогічній науці і практиці проблемі професійної підготовки вихователя приділя-

ється значна увага. Вчені (А. Богуш, Н. Гарвиш, Т. Жаровцева, Е. Карпова, І. Княжева, О. Кононко, О. Листопад, В. Нестеренко, Т. Поніманська та ін.) наголошують на необхідності підвищення якості підготовки майбутніх вихователів у закладах вищої освіти, формування в них спроможності виховувати дитину як самостійну творчу особистість, здатну активно пізнавати довкілля і соціальний світ, використовуючи нормативну українську мову.

Розвиток мовлення як наукова проблема досліджувався у різних галузях науки: лінгвістами (І. Гальперін, М. Жинкін, Т. Ладигенська, Л. Лосева та ін.); психологами (Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін, С. Рубінштейн, І. Синиця, Ф. Сохін та ін.); педагогами (А. Богуш,